

УДК 346.5

*Апанасенко К. І., к.ю.н., доцент**Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна***ВИДАЧА, АНУЛЮВАННЯ ТА ЗУПИНЕННЯ ДОЗВІЛЬНИХ
ДОКУМЕНТІВ ЯК ЗАСІБ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ГОСПОДАРЮВАННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ**

В умовах трансформації правового регулювання відносин у сфері надання адміністративних послуг, проведення дерегуляційної реформи актуальність зберігають питання про різновиди дозвільних відносин у сфері господарювання, про структуру дозвільного законодавства у сфері господарської діяльності. Закон України “Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності” (ч. 2 ст. 2) не поширює свою дію на дозвільну діяльність у сфері цивільної авіації. Однак із положень відповідної законодавчої норми не можна робити висновок про те, що в цій галузі господарювання нібито не складаються дозвільні відносини у сфері господарювання й не здійснюється державне регулювання господарської діяльності із застосуванням правового інструменту дозволу. Нашим завданням є дослідження цього питання, виявлення можливих різновидів дозвільних відносин у сфері господарювання у цивільній авіації за участю експлуатантів.

Можливі різновиди господарської діяльності в галузі цивільної авіації означені в ч. 4 ст. 4 Повітряного кодексу України; це повітряні перевезення й авіаційні роботи, виконання польотів у приватних цілях, що має задовольнити потреби держави і громадян. Держава регулює указані види господарської діяльності із застосуванням різних засобів державного регулювання (ліцензування, технічне регулювання тощо). У тому числі акти повітряного законодавства передбачають застосування такого засобу державного регулювання господарювання у цій сфері, як видача (анулювання, зупинення) дозволів на здійснення господарських операцій. Зокрема, урегульовані порядки отримання таких дозвільних документів (дозволів, погоджень), які необхідні для реалізації окремих господарських операцій експлуатантами (юридична або фізична особа, яка експлуатує чи пропонує послуги з експлуатації повітряних суден):

1) документ про право на експлуатацію повітряної лінії.

Таке право надається вітчизняним авіаперевізникам на виконання: регулярних повітряних перевезень у межах України, регулярних міжнародних повітряних перевезень з/до України, чартерних міжнародних повітряних перевезень з/до України або в межах України, що становлять систематичну серію, не менше одного рейсу на тиждень або не менше трьох рейсів на місяць, авіаційних перевезень в інших державах. Аналогічні права на експлуатацію повітряної лінії, підтверджені відповідним дозвільним документом, надаються іноземним авіаперевізникам. (Повітряною лінією є маршрут польотів між погодженими пунктами для здійснення повітряних перевезень (п. 77 ч. 1 ст. 1 ПК України)).

Порядок надання, анулювання, обмеження відповідних прав за дозвоільним документом урегульовано в ст. 94, 95 ПК України, Авіаційних правилах України «Порядок надання і анулювання прав на експлуатацію повітряних ліній», затверджених наказом Державної авіаційної служби України від 24.10.2014 №686;

2) дозвіл на виконання польотів.

Згідно з ч. 6 ст. 46 ПК України для виконання польоту необхідно отримати від уповноваженого органу з питань цивільної авіації дозвіл на виліт цивільного повітряного судна з аеродрому України, приліт повітряного судна до аеродрому України або на проліт територією України, за винятком випадків, установлених авіаційними правилами України.

Правила надання експлуатантам дозволів на виліт з аеропортів України та приліт до аеропортів України, затверджені наказом Державіаслужби, Міністерства оборони України 28.11.2005 № 897/703, регламентують спеціальні правила видачі таких різновидів дозволів на виконання польотів: дозволів на виконання міжнародних регулярних польотів з вильотом (прильотом) з України (в Україну), дозволу на виліт з аеропортів України та приліт до аеропортів України під час здійснення міжнародних нерегулярних польотів, дозволу іноземним експлуатантам на приліт до аеропортів України та виліт з аеропортів України під час здійснення міжнародних нерегулярних польотів, дозволів іноземним експлуатантам на виконання міжнародних регулярних транзитних польотів без посадки і з технічною посадкою в аеропортах України, дозволу іноземним експлуатантам на виконання міжнародних нерегулярних транзитних польотів без посадки і з технічною посадкою в аеропортах України, дозволів експлуатантам України на виконання регулярних польотів на внутрішніх повітряних лініях і на виконання внутрішніх нерегулярних польотів, дозволів для виконання внутрішніх термінових польотів.

Правила містять спеціальні умови видачі дозволів для виконання польоту при перегонці повітряних суден із заводів-виробників (продаж на експорт) під позивними експлуатанта України, на виконання навчально-тренувальних та випробувальних польотів у визначених районах, обльоту радіотехнічних засобів, польотів у контрольованому повітряному просторі поза маршрутами обслуговування повітряного руху та над відкритим морем, виконання польотів на пілотованих повітряних кулях, польотів легких, надлегких повітряних суден та повітряних суден аматорської конструкції, виконання чартерних рейсів на повітряній лінії, польотів з метою виконання авіаційних робіт тощо;

3) дозвіл на використання повітряного простору (надання користувачам повітряного простору прав на використання визначеної частини (об'єму) повітряного простору України для провадження діяльності, пов'язаної з використанням повітряного простору, у порядку, що визначається органами об'єднаної цивільно-військової системи організації повітряного руху України; пп. 7 п. 5 Положення про використання повітряного простору України, затвердженого постановою КМУ від 6 грудня 2017 р. № 954).

Згідно з п. 27, 23 Положення про використання повітряного простору України транзитні польоти цивільних повітряних суден, для здійснення яких

необхідний дозвіл на виконання польотів, польоти повітряних суден з посадкою та/або з вильотом на/з території України виконуються і забезпечуються аеронавігаційним обслуговуванням за наявності такого дозволу та на підставі поданого плану польоту та/ або заявки на використання повітряного простору.

Дозвіл на використання повітряного простору України та умови його використання надаються органами об'єднаної цивільно-військової системи організації повітряного руху на підставі заявки на використання повітряного простору, крім випадків, передбачених ПК України. При цьому дозвіл на використання повітряного простору з метою виконання польотів надається на підставі заявки на використання повітряного простору України та дозволу на виконання польотів повітряних суден, якщо такий дозвіл обов'язковий;

4) погодження на здійснення іноземними експлуатантами авіаційних робіт (ст. 109 ПК);

5) спеціальний дозвіл на міжнародні польоти іноземних безпілотних цивільних повітряних суден (ч. 5 ст. 106 ПК).

Дослідження нормативно-правового регулювання відносин з отримання й анулювання перелічених дозволів дозволяє дійти висновку, що між експлуатантами та уповноваженими органами з питань цивільної авіації складаються дозвільні відносини у сфері господарювання. Для аналізованих відносин, як і решти дозвільних відносин, характерною є реалізація у цих відносинах організаційно-господарських повноважень дозвільного органу по відношенню до суб'єкта господарювання – експлуатанта, у результаті чого останній набуває господарську компетенцію зі здійснення певної господарської операції у сфері використання повітряного простору, експлуатації повітряної лінії, проведення робіт у галузі цивільної авіації. Відповідні господарські права експлуатантів та законний інтерес в отриманні права на здійснення господарської операції в цивільній авіації виступають об'єктом цих відносин, а повітряний простір, повітряні лінії – предметом відносин. Як і низка інших дозвільних відносин, аналізовані відносини поєднують матеріально-правові й процедурні аспекти, мають визначений законодавством термін реалізації.

Урегулювання відносин з використання повітряного простору й повітряних ліній з використанням правового інструменту дозволу обумовлено необхідністю забезпечення правового господарського порядку у сфері цивільної авіації, в основу законодавчого регулювання тут покладені певні безпекові й економічні мотиви, що прямо зазначено в окремих нормах Повітряного кодексу України або впливає з них (ст. 23, ч. 8 ст. 94, п. 3 постанови КМУ від 6 грудня 2017 р. № 954).

Вважаємо, що виключення досліджуваних відносин зі сфери правового регулювання Закону України “Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності” обумовлено специфікою організації господарської діяльності в цивільній авіації й неможливістю реалізації цих відносин за процедурами, передбаченими вказаним Законом. Однак ця обставина не заперечує галузевої природи аналізованих відносин, їх приналежності до групи дозвільних відносин у сфері господарювання, що автор намагалася довести.